

De Oranjeboom eert de nagedachtenis van Mr. G. A. Kleijn¹⁾

Zijn verdiensten voor de Westbrabantse geschiedenis

Geachte toehoorders,

Daar Mr. Bosch, de voorzitter van De Oranjeboom, momenteel in het buitenland vertoeft en deze herdenking niet kan bijwonen, is aan mij de taak opgedragen hier namens de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda enkele woorden te wijden aan de nagedachtenis van Mr. Gerard Albert Kleijn, die niet alleen de eerste archivaris van de gemeente Breda en een bekwaam en toegewijd bekleeder van dit eervolle ambt is geweest, maar die tevens baanbrekend werk verricht heeft voor de geschiedenis van de streek die onze kring tot zijn werkterrein rekent. Zijn verdiensten als geschiedvorser en geschiedschrijver zijn voor het land van Breda niet minder groot dan voor de stad. Het voornaamste geschrift van Mr. Kleijn dat in druk is verschenen: „Geschiedenis van het land en de heeren van Breda tot het tijdstip der afscheiding van Bergen op Zoom” (1287), is alleen reeds door zijn titel het sprekende bewijs dat Kleijn’s belangstelling uitging naar het land van Breda in de omvang die het gebied met deze naam in de vroege middeleeuwen bezat, dat is ongeveer het gehele tegenwoordige West-Brabant. Geschiedkundig was deze streek nagenoeg een braakliggend terrein, zoals trouwens geheel Noord-Brabant door de historici tot dan toe stiefmoederlijk behandeld, zo niet praktisch verwaarloosd was. Het was Kleijn’s streven in deze leemte te voorzien en voor het westen van de provincie te ondernemen wat, naar hij veronderstelde, de Bossche rector en bibliothecaris Dr. Hermans in het bijzonder voor de oostelijke helft zou doen.

Reeds spoedig kwam Kleijn tot de overtuiging dat het in Brabant vooral aan een degelijke kennis van de bronnen en een nauwgezet en kritisch onderzoek daarvan ontbrak. Onbegrijpelijk was dit

manco niet, want de oorkonden en andere bescheiden waren hier en ginds verspreid, soms in ver verwijderde archieven, of in allerlei verouderde boekwerken, vaak in gebrekkige vorm overgeleverd. Deze uitgave van rechtsbronnen, die hij zelf betitelde als oorkonden, charters, privilegiën, statuten, ordonnantiën en costumen van stad en lande van Breda, is zoals U reeds vernomen hebt,² tengevolge van Kleijn's vroegtijdige dood nimmer verschenen, maar door het moeizame werk van het aandragen der bouwstoffen heeft hij alle beoefenaren van de Bredase historie, in het bijzonder degene die zijn werk in onze tijd heeft voortgezet, in hoge mate aan zich verplicht.

De prospectus die hij in 1856 voor deze publicatie opstelde en die in handschrift bij zijn nagelaten aantekeningen is bewaard gebleven, is nog altijd lezenswaard. De bijzondere kwaliteiten waarmee Mr. Kleijn begiftigd was en die hem voor zijn taak uitermate geschikt maakten, komen hierin duidelijk naar voren: zijn wetenschappelijke akribie, zijn objectiviteit en waarheidsliefde, zijn critische zin. Aan deze eigenschappen paarde hij bovendien de gave des woords, het bezit van een welversneden pen. Hij schreef een prettig leesbare stijl, sierlijk en toch helder, krachtig en tevens soepel, adequaat aan het behandelde onderwerp. Zijn evenwichtig opgebouwde perioden verraden de klassiek geschoolde schrijver, die bovendien over een beeldend vermogen beschikte, dat zijn taal ook voor ons nog aantrekkelijk maakt.

In de prospectus, die waarschijnlijk het voorwoord van zijn bronnenuitgave had moeten worden, verdedigt Kleijn zich tegen degenen die zijn werk nutteloos vinden, die menen dat die bestoven, afgeknaagde, ingewaterde perkamenten gerust begraven kunnen blijven, het zijn immers slechts gedenktekenen uit een tijd van dweepzucht, duisternis, despotisme en stilstand, die aan een welverdiende vergetelheid mag worden prijsgegeven. Treffend is Kleijn's karakterisering van de middeleeuwen wanneer hij betoogt dat zijn werk niet geschreven is voor deze mensen maar voor hen „die in deze eeuwen geen tijdperk van zwarte macht, maar van ontwikkeling op kinderlijke leeftijd zien, krachtig in groei en des te zekerder dewijl ze niet met schokken klimt maar bijna onzichtbaar opschiet

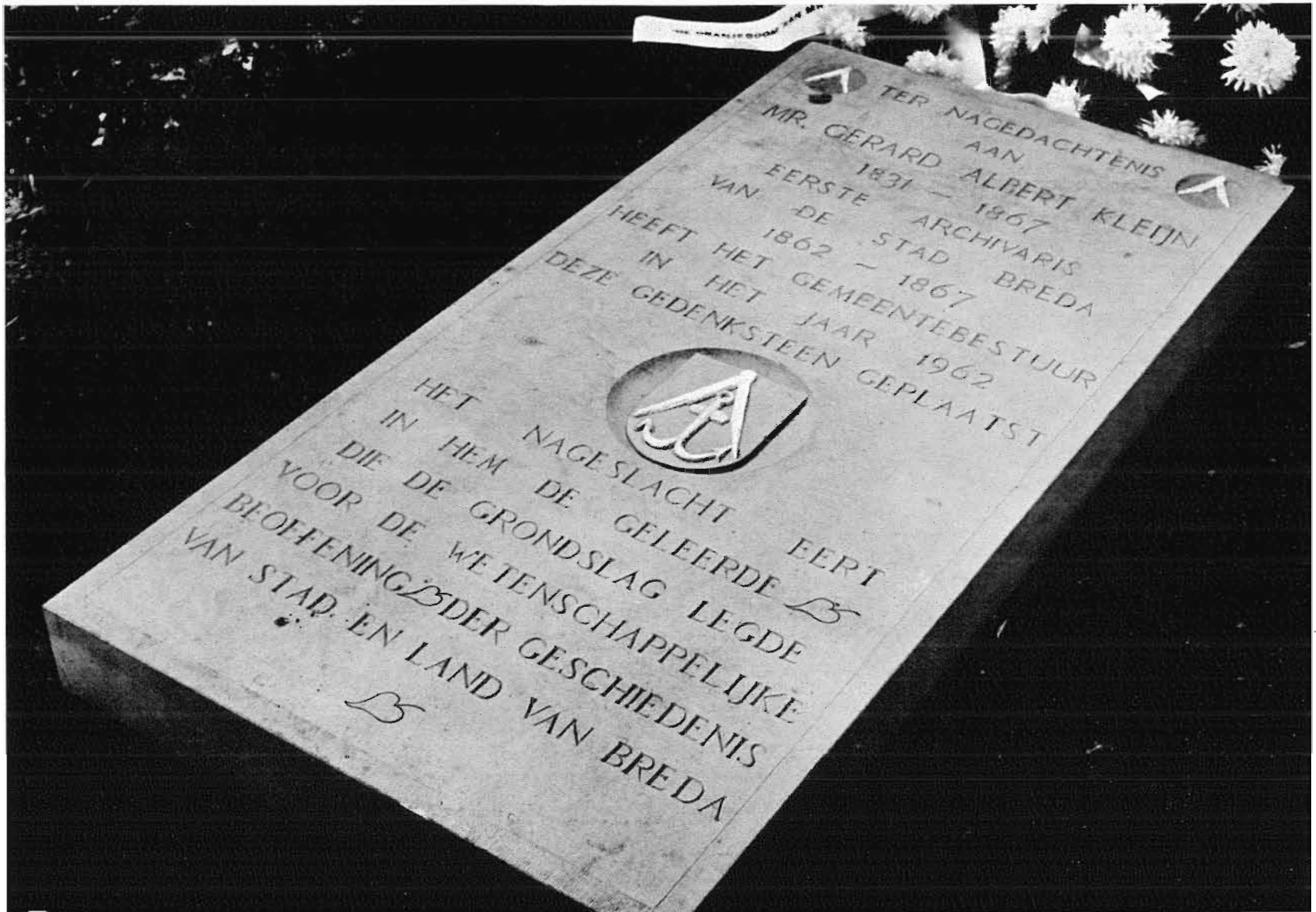
2

Een ogenblik stilte na de onthulling van de gedenksteen.
v.l.n.r. Mej. M. M. van Veen en de heren Drs. A. van den Bergh,
H. F. C. T. Jacometti, Drs. Y. P. W. van der Werff, Ir. J. de Wilde, J. C. Deelder,
Mr. Dr. R. M. A. A. Geuljans, burgemeester, M. J. T. K. van Akkerveeken,
Drs. C. J. A. C. Peeters, Mr. H. J. Bernsen,
Mevr. Th. A. H. M. Brekelmans-Berendsen, (achter haar Drs. P. Scherft),
Mej. W. A. Hamel, Drs. C. J. M. Brok, Mej. M. A. Vermeulen en de heer
J. J. Paquay. Achter de burgemeester is nog gedeeltelijk zichtbaar
Mej. J. H. H. Houwing.

Jaarboek De Oranjeboom 16 (1963)

Foto H. Chabot

en den kronkelenden weg stap voor stap, struikelend en met moeite betreedt, die in het volk een rijzend bewustzijn van eigen waarde, eigen wil en eigen kracht waarnemen, een bewustzijn zonder hetwelk er geen licht, geen leven te denken is, die eindelijk in het verleden den hechtsten grondslag voor het tegenwoordige, de zekerste waarborgen, de wijste lessen voor het vervolg, den spoorslag tot voortdurend streven naar vooruitgang vinden”.

Met het hiervoor genoemde boek over de geschiedenis van het land en de heren van Breda heeft Mr. Kleijn, hoewel hij het zelf slechts in zijn bescheidenheid een inleiding tot een groter werk wilde noemen, de historische wetenschap een waardevolle dienst bewezen. Het was de eerste keer dat de oudste geschiedenis van West-Brabant, waarover slechts schaarse berichten en verwarde verhalen waren overgeleverd, op critische wijze, volgens een modern-wetenschappelijke methode werd behandeld. De auteur had alles opnieuw onderzocht en slechts weinig van wat hij aan de bronnen had getoetst, kon de proef doorstaan. Veel moest hij naar het rijk der fabelen verwijzen, de stad werd enige eeuwen jonger en sommige dorpen werden van een verleden van negen eeuwen beroofd. Maar de waarheid had dit gevorderd en wat het beeld aan romantische opsmuk verloor, won het aan scherppte en geloofwaardigheid.

Als bijlagen bij de verhandeling gaf Kleijn een aantal bescheiden uit die ten dele nog nooit in druk waren verschenen, een voorproef dus van de bronnenpublicatie die hij voorbereidde. Een van de belangrijkste stukken is de Antiqua Kora van Steenberghe, die een volledig beeld geeft van de maatschappelijke toestand in de 13e eeuw. Kleijn had deze op het gemeentehuis van het Westbrabantse stadje aangetroffen en gecopieerd. Hij voelde zich gelukkig een van de merkwaardigste gedenkstukken van het oude recht aan de vergetelheid ontrukkt te hebben.

Het is uiteraard onmogelijk in de enkele minuten die mij als spreektijd zijn toegemeten, een volledig beeld van Mr. Kleijn als wetenschappelijk historicus te schetsen of zijn verdiensten voor de bestudering van de geschiedenis van deze streek ten volle recht te doen wedervaren. Uit wat hier hedenmiddag is gezegd, moge het U

allen duidelijk zijn dat de eerste archivaris van Breda aanspraak mag maken op de dankbaarheid van allen die het verleden van hun geboortestreek of woonplaats ter harte gaat; dat wij een welverdiende hulde brengen aan zijn nagedachtenis en hem terecht eren als de geleerde die de grondslag legde voor de wetenschappelijke beoefening der geschiedenis van stad en land van Breda.

AANTEKENINGEN

- ¹ Toespraak gehouden door Drs. C. Th. Lohmann namens de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda „De Oranjeboom”, ter herdenking van Mr. G. A. Kleijn, eerste archivaris van Breda, in de receptiezaal van het Bredase stadhuis op 20 september 1962.
- ² Zie het artikel van Drs. F. A. Brekelmans in dit Jaarboek.